

РОЗДІЛ 1. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ І ВИКОРИСТАННЯ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ

REGIONAL FEATURES FORMATION AND USING OF LABOUR RESOURCES IN THE AGRARIAN SECTOR OF UKRAINE

У статті досліджено особливості формування і використання трудових ресурсів на регіональному рівні. Встановлено, що основною особливістю використання трудових ресурсів в аграрній сфері є сезонність праці. Визначено, що ефективність використання трудових ресурсів виражається у зміні продуктивності праці. У ході проведеного дослідження виокремлено специфічні особливості аграрної праці згідно впливу технічних факторів і галузевим характером виробництва. Запропоновано концептуальні положення методологічного апарату розробки стратегічних аспектів формування і використання трудових ресурсів аграрного сектору економіки України.

Ключові слова: регіон, трудові ресурси, робоча сила, праця, ефективність, аграрний сектор.

В статье исследованы особенности формирования и использования трудовых ресурсов на региональном уровне. Установлено, что основной особенностью использования трудовых ресурсов в аграрной сфере является сезонность труда. Определено, что эффективность использования трудовых ресурсов выражается в изменении производительности труда. В ходе проведенного исследования выде-

лены специфические особенности аграрного труда в соответствии с влиянием технических факторов и отраслевым характером производства. Предложены концептуальные положения методологического аппарата разработки стратегических аспектов формирования и использования трудовых ресурсов аграрного сектора экономики Украины.

Ключевые слова: регион, трудовые ресурсы, рабочая сила, труд, эффективность, аграрный сектор.

In the article investigated features of formation and use human resources at the regional level. It has been established that the main feature use of labour resources in agriculture is in labour seasonality. Defined, that the efficiency of the use of labour resources expressed in a change of labour productivity. During the course of research specific features of labour of agriculture's in accordance with influence of technical factors and the nature of the production sector. Conceptual provisions are proposed methodological apparatus for the development of strategic aspects of the formation of and use of labour resources agrarian sector of the economy of Ukraine.

Key words: region, labour resources, labour force, work, efficiency, agricultural sector.

УДК 314.93:35.084

Петренко Н.О.

к.е.н., доцент кафедри менеджменту
Уманський національний
університет садівництва

Постановка проблеми. Станом на сьогодні, ситуація із забезпечення аграрного сектору України трудовими, фінансовими та матеріально-технічними ресурсами є особливо напруженою та нестабільною, як наслідок, гостро постає питання про раціональне та ефективне використання трудового потенціалу. Відповідно до створених умов відтворення робочої сили, в умовах скорочення чисельності сільського населення, дефіциту кваліфікованих кадрів основним завданням на сьогодні є ефективне використання трудових ресурсів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми використання трудових ресурсів досліджували ряд українських та зарубіжних науковців, зокрема, слід виділити праці А. Гайдуцього [2], М. Малік [4], О. Нужної [4], О. Шпикуляка [8], О. Величко [1], О. Єрмакова [1], В. Дієсперова [3], А. Чикуркової [7], П. Партінгтона [9], К. Стейтона [9], Д. Торрінгтона [11], Л. Холла [11], С. Тейлора [11] та ін. Проте, питання регіональних особливостей формування і використання трудових ресур-

сів в аграрному секторі України ще недостатньо вивчено, а тому потребує подальших досліджень.

Формулювання цілей статті. Основними цілями статті є дослідження особливостей формування і використання трудових ресурсів на регіональному рівні та розробка концептуальних засад формування і використання трудових ресурсів аграрного сектору економіки України.

Виклад основного матеріалу. Одним з найбільш вагомих секторів вітчизняної економіки є аграрний. Його діяльність сприяє забезпеченню продовольчої безпеки країни та поповненню валютних резервів держави. З початку ХХ ст. питома частка аграрного сектору у валовому внутрішньому продукті України збільшується.

Важливою компонентою системи виробництва аграрної продукції є трудові ресурси, від кількісних і якісних характеристик яких залежать результати роботи аграрної галузі. Трудові ресурси – це частина населення, що володіє необхідним фізичним розвитком, знаннями і практичним досвідом для роботи в господарстві країни.

До трудових ресурсів відносять населення у працездатному віці, тобто чоловіків 16-59 років, жінок 16-54 років [6]. Трудові ресурси як головна і виробнича сила суспільства є важливим фактором виробництва, раціональне використання яких забезпечує зростання обсягів виробництва продукції аграрної сфери та її економічної ефективності.

Погіршення демографічних характеристик сільського населення призвело до надмірного навантаження непрацездатних жителів на осіб працездатного віку. На сьогодні на 1000 працездатних у сільській місцевості України припадає понад 960 непрацездатних, у тому числі понад 560 осіб старших від працездатного віку і 400 дітей [7, с. 38]. У зв'язку з цим гостро постало питання про раціональне та ефективне використання наявного виробничого потенціалу в регіоні. Відповідно до існуючих умов відтворення робочої сили, за умов скорочення чисельності сільського населення, дефіциту кваліфікованих кадрів основне завдання сьогодні – це ефективне використання трудових ресурсів.

Одним із найбільш вагомих чинників успішного реформування аграрного сектору, його стійкого динамічного розвитку є принципові зміни в якості робочої сили, яка використовується в агропромисловому виробництві та інших сферах економіки.

Для забезпечення максимально можливої зайнятості в регіонах агропромислові формування повинні трансформуватися у високоінтенсивне виробництво, в якому будуть задіяні працівники нового типу, які мають високий рівень загальноосвітньої та професійної підготовки, загальної культури, здоров'я, здатні виконувати складні, різносторонні функції, освоювати нові прогресивні технології та відтворювати біологічно і соціально повноцінне покоління [4, с. 96].

Становлення ринкових відносин не тільки не знизило значущості категорії «трудова потенціал», а, навпаки, вимагає поглибленого її дослідження з урахуванням сучасних соціально-економічних перетворень і реалізації нових принципів управління економічними процесами.

Сьогодні вкрай важливо на територіальному рівні, впроваджувати заходи, спрямовані на поліпшення соціально-економічного середовища використання робочої сили, а на галузевому рівні пріоритетним завданням має бути формування стратегічного управління трудовим потенціалом і ефективним його використанням за певних умов функціонування того чи іншого сегменту аграрного сектору.

Слід виділити специфічні особливості аграрної праці, обумовлені дією технічних факторів і галузевим характером виробництва:

- земля як засіб виробництва забезпечує різноаспектність праці, її просторове розмежування;
- ефективність використання праці залежить від природних факторів;

- праця в аграрній сфері має сезонний характер;
- робота з живими організмами вимагає не тільки фізичної, розумової, але і духовної напруги;
- різноманіття видів робіт і стислі терміни їх виконання вимагають універсальної кваліфікації працівників;

- в аграрній сфері робочий період не збігається з періодом виробництва, тому результат праці виявляється з часом.

Основна особливість використання трудових ресурсів в аграрній сфері полягає у сезонності праці, що є результатом розбіжності періоду виробництва і робочого періоду. Це стосується головним чином рослинництва, особливо вирощування технічних, овочевих, плодово-ягідних культур і картоплі. Сезонність виражається у збільшенні потреби в робочій силі у період посівних робіт, догляду за рослинами, збирання врожаю і у зменшенні такої потреби у зимовий період.

Для держави з рівнем ВВП на душу населення вище середнього, до яких відноситься Україна, частка зайнятих у аграрному секторі становить 30%. Відзначимо, що у країнах з рівнем ВВП на душу населення високим і нижче середнього частки осіб, зайнятих у аграрній сфері, становлять відповідно 4 і 46% від загальної чисельності працюючих [5].

За даними Держкомстату [5] у 2016 р. у аграрній сфері України було зайнято 0,4 млн осіб, це понад 9% від загальної чисельності працюючих у масштабах країни (рис. 1).

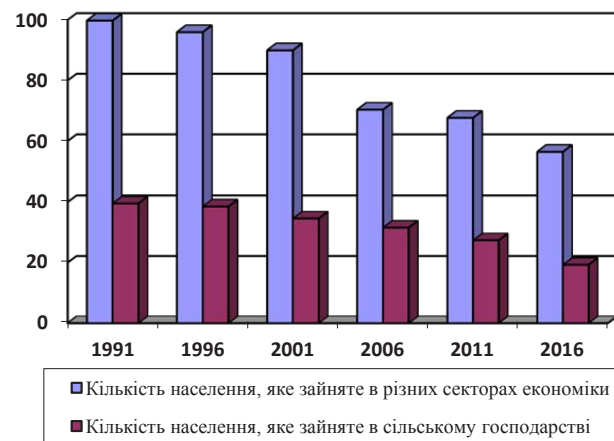

Рис. 1. Чисельність і структура осіб, зайнятих у аграрній сфері та інших секторах економіки України у 1991-2016 рр.

*Джерело: побудовано автором за даними [5]

Згідно представлених даних рис. 1 з 1991 по 2016 рр. чисельність осіб, які працюють в аграрному секторі України, скоротилася в 2,5 рази [5]. Також існує значна невідповідність між попитом і пропозицією на ринку праці в аграрній сфері. Кількість вільних робочих місць для працівників масових професій (тваринників, агрономів та ін.) істотно перевищувала чисельність безробітних, які мали відповідні спеціальності.

Ефективність використання трудових ресурсів виражається у зміні продуктивності праці. Показник продуктивності праці є узагальнюючим показником роботи господарюючих суб'єктів.

Для вивчення продуктивності праці і виявлення тенденцій використання найманої праці, протягом певного періоду часу, доцільно застосовувати натуральні показники, зокрема, витрати робочого часу на одиницю продукції. Значення даного показника представлені в табл. 1.

З табл. 1 видно, що в аграрній сфері визначилася тенденція зниження сукупних витрат робочого часу: це позитивна тенденція, яка свідчить про техніко-технологічне переоснащення галузі.

Найважливішим фактором, що впливає на формування трудових ресурсів аграрної галузі, є організація оплати праці. Дані про рівень оплати праці в аграрній сфері представлено в табл. 2.

Табл. 2 показує, що існує суттєва різниця між рівнем оплати праці працівників, зайнятих в народному господарстві в цілому, і працівників, зайнятих в аграрній сфері. У 2011 році була різниця в 50%, в 2016 році вона склала 31,1%, що говорить про зменшення даного розриву, проте, в частині оплати праці сільськогосподарська галузь, як і раніше, залишається непривабливою.

У сільській місцевості існує ряд проблем, пов'язаних з формуванням і використанням трудових ресурсів, але основними залишаються сезонність більшості робіт, що проводяться, а також низький рівень оплати праці, що робить

дану галузь непривабливою, і, як наслідок, відбувається відтік молоді з сільської місцевості.

Проблемою відтоку молоді з сільської місцевості активно займається держава. Створюються різні програми по залученню населення в сільську місцевість, існує безліч пілг для сільськогосподарських виробників.

Загальними основними передумовами успішного регулювання рівня якості використання і забезпечення аграрного сектору регіону трудовими ресурсами, за умов сьогодення, є вдосконалення технології і насичення процесу праці сучасними технологічними засобами виробництва; послідовне і всебічне скорочення ручної праці та підвищення питомої ваги кваліфікованих працівників; розгортання виробничого кооперування з метою ефективної концентрації виробництва і досягнення оптимальних економічних і соціальних умов розвитку трудового потенціалу регіону; раціональне поглиблення та поєднання аграрних технологій з промисловою переробкою продукції; широке суміщення професій і підготовка кадрів агропромислового типу.

Розширення соціальної аграрної інфраструктури значно впливає на формування умов для відтворення робочої сили. При цьому ріст інфраструктурного споживання робить можливим відтворення робочої сили більш високої якості [2, с. 114]. Проте, за роки економічних реформ у розвитку сільської соціальної інфраструктури не тільки не відбулося позитивних змін, її стан значно погіршився.

Таблиця 1

Витрати праці на виробництво 1 ц продукції сільського господарства в 1991-2016 рр., млн люд/год*

Вид продукції	Роки						2016 р. +/- до 2011 р.	2016 р. в % до 2011 р.
	1991	1996	2001	2006	2011	2016		
Зерно	1,2	1,5	1,6	1,0	0,8	0,6	-1,0	38,0
Картопля	1,9	3,0	2,4	2,3	1,5	1,0	-1,4	41,7
Цукровий буряк	1,4	2,0	1,4	0,4	0,2	0,1	-1,3	7,1
Молоко	5,7	8,9	9,0	4,8	3,2	2,8	-6,2	31,5
Приріст ВРХ	31,0	56,7	50,5	35,9	19,8	17,2	-33,3	34,0
Приріст свиней	16,2	26,9	18,3	13,9	9,9	7,8	-10,5	42,6

*Джерело: побудовано автором за даними [5]

Таблиця 2

Величина номінальної нарахованої середньомісячної заробітної плати працівників, зайнятих в економіці та аграрній сфері у 1991-2016 рр.

Показники	Роки					
	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Середня заробітна плата в економіці, тис. грн	463,7	981,6	1217,3	1899,8	3676,1	5061,4
Середня заробітна плата в аграрній сфері, тис. грн	303,	3 686,2	840,1	1331,2	2767,7	3861,1
Співвідношення середньої заробітної плати в цілому по економіці і в аграрній сфері, %	152,9	143,1	144,9	142,7	132,8	131,1

*Джерело: побудовано автором на основі проведеного дослідження за даними [5]

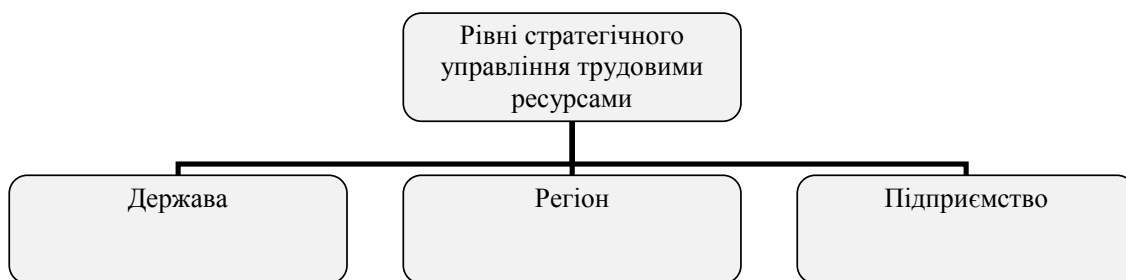

Рис. 2. Рівні розробки стратегії управління на ринку праці*

*Джерело: побудовано автором

Сучасна система підготовки спеціалістів для села повинна оперативного реагувати на зміни форм власності в аграрному секторі, на розширення виробничої та соціальної інфраструктур, різних форм малого бізнесу та підприємництва.

Характерні для останнього часу тенденції розвитку аграрних підприємств дозволяють зробити висновок про те, що чіткої концепції функціонування підприємств в умовах кризи так і не було запропоновано. Аграрні формування намагалися адаптувати свої виробничі системи до постійно змінюваних умов господарювання, виключаючи із земельного обороту вилучені землі, розміщуючи енергоємні культури в максимальній близькості від пунктів здачі, переробки або споживання продукції, різко скорочуючи поголів'я худоби і т.д. Але найчастіше заходи, що вживаються господарствами і супроводжуються порушенням організаційно-економічних, агротехнічних вимог, призводили до ще більш істотного дисбалансу їх ресурсного потенціалу.

Для підвищення привабливості праці в аграрній галузі, а також вирішення вказаних проблем, нами пропонується реалізувати такі заходи:

- вирощувати сільськогосподарські культури з різними термінами дозрівання (ранніх, середніх і пізніх овочевих культур);
- створювати і розширювати інфраструктуру в сільській місцевості;
- розвивати підсобні промисли на агропідприємствах;
- формувати на базі аграрних підприємств невеликі переробні виробництва, які дозволять одним і тим же робітникам займатися спочатку вирощуванням сільськогосподарських культур, а потім їх переробкою;
- формувати різнобічну спеціалізацію робочих кадрів, що дозволяє працівникам бути задіяними на різних стадіях виробничого циклу.

Також слід запропонувати алгоритм взаємозв'язку і взаємообумовленості розробки стратегії управління на ринку праці на рівні держави, регіону і окремого підприємства, який в комплексі охоплює основні аспекти розробки стратегії формування і використання трудових ресурсів в аграрному секторі економіки.

Так на рівні держави пропонується вирішувати такі стратегічні завдання: регулювання ринку праці; розробка державних програм; вдосконалення податкової системи; встановлення мінімальної оплати праці; визначення мінімальної вартості споживчого кошика; визначення дотацій і пільг; забезпечення безпеки і розробка соціальних гарантій; розробка і забезпечення демографічної політики; контроль міграції; організація функціонування державної біржі праці, обліку безробітних та виплати допомог; перенавчання та підвищення кваліфікації на бюджетній основі.

Для оптимального формування і ефективного використання трудових ресурсів підприємствам аграрного сектора належить виконувати наступні завдання: дослідження ринку праці; розробка місії цілей і завдань; стратегічне планування, бізнес-планування; розробка та підтримка іміджу підприємства; визначення вимог до найманих працівників; визначення системи оплати праці; розробка посадових інструкцій обов'язків і рівня оплати праці; розробка системи контролю якості праці; атестація робочих місць; розробка системи вимог до працівників; створення системи мотивації та стимулювання праці; організація змагального конкурентного початку серед працівників; контроль дисципліни праці; підвищення кваліфікації працівників; підготовка молодих фахівців за договорами для підприємства; пошук фахівців і залучення співробітників.

У ході проведеного дослідження нами пропонується схема концептуальних положень методологічного апарату розробки стратегічних аспектів формування і використання трудових ресурсів аграрного сектору економіки на регіональному рівні, розроблена на основі положень системного аналізу (рис. 3).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Питання про раціональне та ефективне використання трудового потенціалу є надзвичайно важливим. Відповідно до створених умов відтворення робочої сили в умовах скорочення чисельності сільського населення, дефіциту кваліфікованих кадрів, основним завданням на сьогодні є ефективне використання трудових ресурсів.

Сьогодні вкрай важливо на регіональному рівні, впроваджувати заходи, що спрямовані на

поліпшення соціально-економічного середовища використання робочої сили, а на галузевому рівні пріоритетним завданням має бути формування стратегічного управління трудовим потенціалом і ефективним його використанням за певних умов функціонування того чи іншого сегменту аграрного сектору.

Основна особливість використання трудових ресурсів в аграрній сфері полягає у сезонності праці, що є результатом розбіжності періоду виробництва і робочого періоду. Це стосується, головним чином, рослинництва, особливо вирощування технічних, овочевих, плодово-ягідних культур і картоплі. Сезонність виражається у збільшенні потреби в робочій силі у період посівних робіт, догляду за рослинами, збирання врожаю і у зменшенні такої потреби у зимовий період.

Передумовами успішного регулювання рівня якості використання і забезпечення аграрного сек-

тору регіону трудовими ресурсами, за умов сьогодення, є:

- удосконалення технології і насичення процесу праці сучасними технологічними засобами виробництва;
- послідовне і всебічне скорочення ручної праці та підвищення питомої ваги кваліфікованих працівників;
- розгортання виробничого кооперування з метою ефективної концентрації виробництва і досягнення оптимальних економічних і соціальних умов розвитку трудового потенціалу регіону;
- раціональне поглиблення поєднання аграрних технологій з промисловою переробкою продукції;
- широке суміщення професій і підготовка кадрів агропромислового типу.

Подальші дослідження в системі формування і використання трудових ресурсів в аграрному

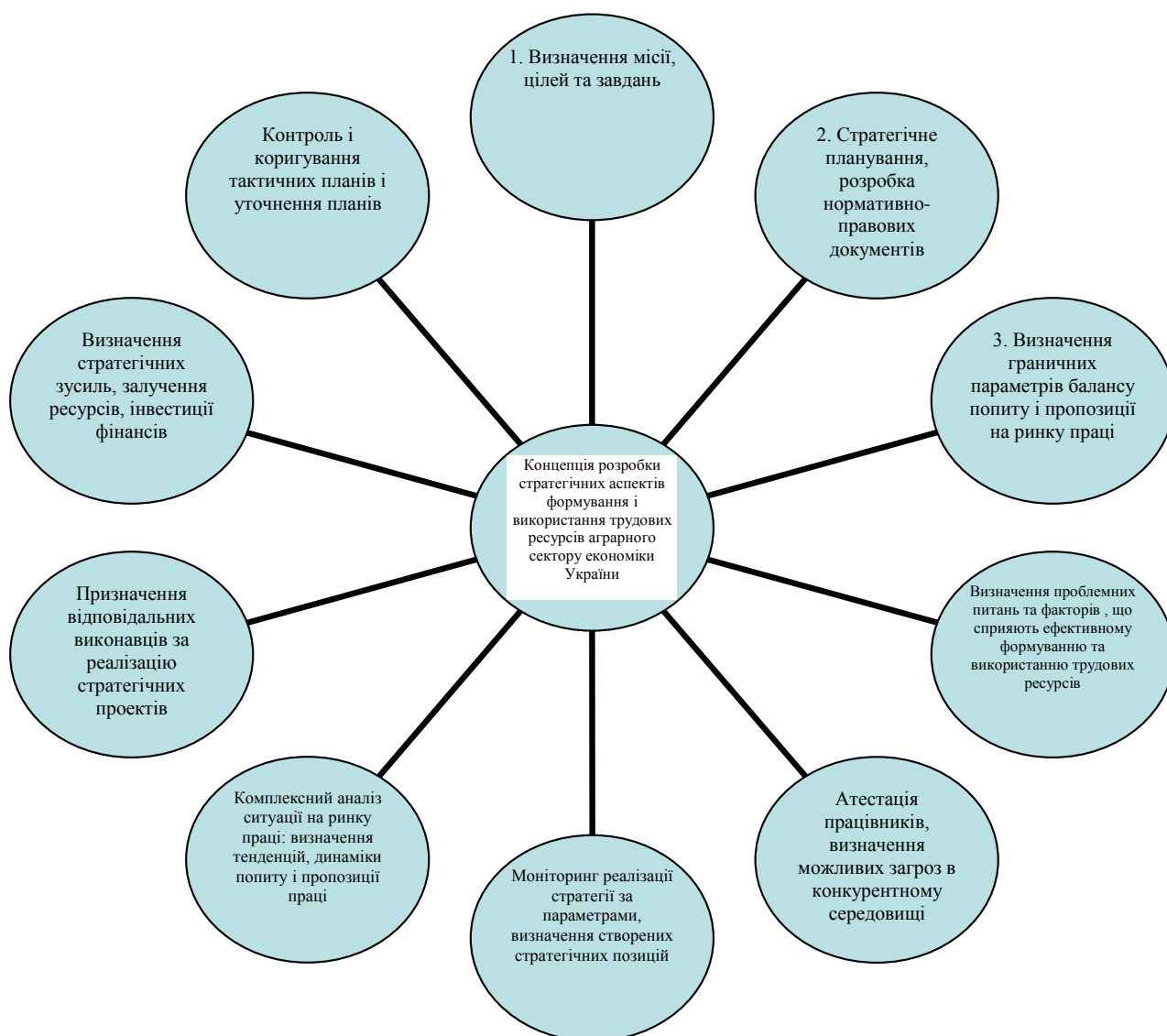

Рис. 3. Концептуальні положення методологічного апарату розробки стратегічних аспектів формування і використання трудових ресурсів аграрного сектору економіки України*

*Джерело: авторська розробка

секторі України слід спрямувати на виявлення тенденцій і змін щодо розширення соціальної аграрної інфраструктури. Сучасна система підготовки спеціалістів повинна оперативнo реагувати на зміни форм власності в аграрному секторі, на розширення виробничої та соціальної інфраструктур, різних форм малого бізнесу та підприємництва. Ріст і покращення інфраструктурної системи аграрної сфери робить можливим відтворення робочої сили більш високої якості.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Величко О. В. Формулювання і ефективність використання трудових ресурсів сільськогосподарських підприємств: монографія / О. В. Величко, О. Ю. Єрмаков. – К.: Аграр Медіа Груп, 2016. – 174 с.
2. Гайдуцький А. П. Інвестиційна конкурентоздатність аграрного сектору України / А. П. Гайдуцький. – К.: Нора-Друк, 2014. – 246 с.
3. Дієсперов В. С. Аналіз ефективності праці / В. С. Дієсперов. – К.: ННЦ ІАЕ, 2007. – 68 с.
4. Малік М. Й. Конкурентоспроможність аграрних підприємств: методологія і механізми: монографія / М. Й. Малік, О. А. Нужна. – К.: ННЦ ІАЕ, 2015. – 171 с.
5. Праця України 1991-2016 рр.: стат. зб. / Державна служба статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
6. Рекомендації щодо сприяння стимулюванню заінтересованості роботодавців у підвищенні професійного рівня працівників: Наказ Міністерства праці та соціальної політики України від 3 грудня 2008 р. № 564 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/FIN44854.html
7. Система стратегічного управління персоналом суб'єктів господарювання в аграрному секторі економіки: монографія / А. Д. Чикуркова. – Кам'янець-Подільський: Видавець ПП Зволейко Д. Г., 2012. – 456 с.
8. Шпикуляк О. Г. Менеджмент і здійснення кадрової політики аграрного підприємства / О. Г. Шпикуляк // Економіка АПК. – 2015. – № 12. – С. 133-136.
9. Partington P. Managing Staff Development / P. Partington, C. Stainton. – Philadelphia: Open University Press, 2016. – 256 p.
10. The Global Competitiveness Report 2014-2016 [Electronic resource] / World Economic Forum. – 2016. – Access mode: <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2014-2016/economies/#indexId=GCI&economy=ENG>
11. Torrington D. Human resource management / Torrington D., Hall L., Taylor S. – Harlow: Pearson Education Limited, 2015. – 810 p.

REFERENCES:

1. Velychko O. V. Formuluvannya i efektyvnist vykorystannia trudovykh resursiv silskohospodarskykh pidpriemstv: monohrafiia / O. V. Velychko, O. Yu. Yermakov. – K.: Ahrar Media Hrup, 2016. – 174 s. (in Ukrainian).
2. Haidutskyi A. P. Investytsiina konkurentozdatnist ahrarnoho sektoru Ukrainy / A. P. Haidutskyi. – K.: Nora-Druk, 2014. – 246 s. (in Ukrainian).
3. Diiesperov V. S. Analiz efektyvnosti pratsi / V. S. Diiesperov. – K.: NNTs IAE, 2007. – 68 s. (in Ukrainian).
4. Malik M. Y. Konkurentospromozhnist ahrarnykh pidpriemstv: metodolohiia i mekhanizmy: monohrafiia / M. Y. Malik, O. A. Nuzhna. – K.: NNTs IAE, 2015. – 171 s. (in Ukrainian).
5. Pratsia Ukrainy 1991-2016 rr.: stat. zb. / Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.ukrstat.gov.ua> (in Ukrainian).
6. Rekomendatsii shchodo spriannia stymuliuvaniu zaiinteresovanosti robotodavtsiv u pidvyshchenni profesiinoho rivnia pratsivnykiv: Nakaz Ministerstva pratsi ta sotsialnoi polityky Ukrainy vid 3 hrudnia 2008 r. # 564 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/FIN44854.html. (in Ukrainian).
7. Systema stratehichnoho upravlinnia personalom subiektiv hospodariuvannia v ahrarnomu sektori ekonomiky: monohrafiia / A. D. Chyurkova. – Kamianets-Podilskyi: Vydavets PP Zvoleiko D. H., 2012. – 456 s. (in Ukrainian).
8. Shpykuliak O. H. Menedzhment i zdiisnennia kadrovoi polityky ahrarnoho pidpriemstva / O. H. Shpykuliak // Ekonomika APK. – 2015. – # 12. – S. 133-136. (in Ukrainian).
9. Partington P. Managing Staff Development / P. Partington, C. Stainton. – Philadelphia: Open University Press, 2016. – 256 p. (in English).
10. The Global Competitiveness Report 2014-2016 [Electronic resource] / World Economic Forum. – 2015. – Access mode: <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2014-2015/economies/#indexId=GCI&economy=ENG> (in English).
11. Torrington D. Human resource management / Torrington D., Hall L., Taylor S. – Harlow: Pearson Education Limited, 2015. – 810 p. (in English).

Petrenko N.A.

Candidate of Economic Sciences,
Senior Lecturer at Department of Management,
Uman National University of Horticulture

REGIONAL FEATURES OF FORMATION AND USE OF LABOUR RESOURCES IN THE AGRARIAN SECTOR OF UKRAINE

An important component of the system of production of agrarian products is labour resources, and the results of the agrarian sector depend on its quantitative and qualitative characteristics. Especially tense and unstable, as of today, there is a situation in the agrarian sector of Ukraine at the providing of labour resources, as a result, the question arises about the rational and efficient use of labour potential.

The main goals of the article are the study of features of the formation and the use of labour resources at the regional level and the development of conceptual foundations of the formation and the use of labour resources in the agrarian sector of Ukraine's economy.

In the article, there are investigated features of formation and use of human resources at the regional level. It is established that the main feature use of labour resources in agriculture is in labour seasonality. It is defined that the efficiency of the use of labour resources is expressed in a change of labour productivity. During the course of research, specific features of the labour of agriculture in accordance with the influence of technical factors and the nature of the production sector are outlined.

In the present circumstances, prerequisites for the successful regulation of the quality level using and provision to the agrarian sector of the region resources of labour, are: improvement of technology and saturation of the labour process to modern technological means of production; consistent and comprehensive reduction of manual labour and increasing the proportion of qualified employees; deployment of production co-operation in order to effectively concentrate production and achieving optimal economic, social conditions for the development of the labour potential of the region; rational deepening and combination of agrarian technologies with industrial processing of products; integrations of professions and training of agro-industrial personnel.

In the course of the research, the scheme of conceptual positions of the methodological apparatus for the development of strategic aspects of formation and the use of labour resources in the agrarian sector of the economy at the regional level, which is based on system analysis, is proposed.